

РЕЦЕНЗІЇ

УДК: 327 (4/9)

© Сергій Федуняк
(м. Чернівці)

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТРАНСАТЛАНТИЧНИХ ВІДНОСИН

The Obama Moment: European and American Perspectives. – Paris:

EU Institute for Security Studies, 2009. – 250 p.

Момент Обама: європейські та американські перспективи. – Париж:

Інститут безпекових студій ЄС, 2009. – 250 с.

Однією із особливостей трансатлантичних відносин останнього десятиліття був підвищений рівень конфліктності, зумовлений частим намаганням Білого Дому діяти у міжнародних справах без урахування інтересів європейських союзників. Обрання Б.Обама новим президентом США породили надії на відновлення довіри у двосторонніх відносинах з подальшим формуванням спільної політики на глобальному та регіональному рівнях. Ґрунтовне колективне дослідження Інституту безпекових студій Європейського Союзу намагається дати відповідь стосовно можливого розвитку американо-європейських стосунків, зважаючи на особливості підходів нової американської адміністрації щодо вирішення глобальних та регіональних проблем.

Перший розділ роботи розглядає можливості поглиблення взаємодії у зовнішній політиці США та ЄС внаслідок обрання Б.Обама. Серед них автори виділяють готовність Вашингтона розпочати переговори з Іраном по ядерній проблематиці, більш збалансовану політику американської адміністрації на Близькому Сході, зміщення акцентів з виключно військових засобів у Афганістані тощо, відмову від форсованого розширення НАТО на пострадянському просторі тощо. Нові підходи американської адміністрації створюють передумови для справді повноправного трансатлантичного партнерства.

Водночас у дослідженні не оминаються й чинники внутрішньо та зовнішньополітичного походження, що створюють перешкоди на шляху зміцнення американо-європейських відносин. Мова йде, зокрема, про наявність різних підходів у країнах-членах ЄС щодо зовнішньої політики Союзу та відсутність ефективних механізмів її узгодження та реалізації. У цьому контексті автори покладають надію на уведений в дію Лісабонський договір як на інструмент вироблення спільної зовнішньополітичної стратегії. У Сполучених Штатах, серйозними обмежувальними чинником є залежність діяльності уряду на міжнародній арені від внутрішніх соціально-економічних та політико-ідеологічних процесів. Зокрема, існує значний вплив етно-релігійних лобістських груп на процес прийняття рішень у сфері зовнішньої політики. Експерти також відзначають тенденцію до штучного спрощення складних рішень, перебільшення існуючих та потенційних загроз, а також моралізаторсько-нормативістське „перевантаження” стратегічних цілей, що робить їхнє виконання практично нездійсненням (с. 33). Проте, на думку авторів, нова ситуація надає

більше можливостей для розвитку трансатлантичних відносин, аніж створює проблем.

Автори також визначають низку викликів, що постали перед Сполученими Штатами та Європою, і які потребують вироблення спільної політики. До них відносяться глобальна економічна криза, майбутнє Афганістану і Пакистану, регіональні конфлікти, проблема роззброєння та нерозповсюдження зброї масового знищення тощо. Важливе місце серед викликів займає активізація Росії, що безпосередньо зачіпає інтереси європейців у безпековій та енергетичній сферах. Експерти констатують наявність серйозного розколу в середовищі європейців стосовно цієї країни і, водночас, наполягають на необхідності пошуку спільного збалансованого і послідовного підходу. Все ж, незважаючи на відсутність спільної європейської позиції з російської проблематики, існують передумови для досягнення трансатлантичного консенсусу. Цьому сприяє зміщення акцентів у політиці Білого Дому від розширення НАТО на схід за будь-яку ціну, як це практикувала попередня американська адміністрація, до якісного наповнення демократичного розвитку країн Східної Європи і Євразії (с. 52).

Другий розділ дослідження аналізує загальні проблеми, що знаходяться у центрі двосторонніх відносин. Загалом, експерти вважають, що тут серйозні суперечності між сторонами дещо зменшаться, проте не зникнуть зовсім. У цьому контексті варто виділити економічні відносини, що вимагають спільних рішень стосовно нової фінансової архітектури, взаємодії зі зростаючими ринками, та допомоги країнам „третього світу” тощо. Також європейці та американці повинні визначитися стосовно спільної політики щодо ядерних озброєнь. Базою для цього може стати програмний виступ Б.Обама у Празі 5 квітня 2009 року, де він поставив за мету повне знищення ядерної зброї.

Не оминають дослідники й такого аспекту трансатлантичних відносин, як політика у галузі зміни клімату. Провідні держави світу виступають за суттєве зниження викидів в атмосферу вуглецю з метою сповільнення глобального потепління. Зазначається, що США та ЄС повинні узгодити та чітко дотримуватися спільних підходів, беручи до уваги значне зростання економічного потенціалу Китаю та Індії.

Значне місце в дослідженні відведено аналізу регіональних проблем, що потребують спільних американо-європейських підходів. Вони, зокрема, включають Ірак, Афганістан, Іран, арабо-ізраїльський конфлікт тощо. Оскільки вказані проблеми більшою

чи меншою мірою мають культурно-цивілізаційні передумови, дослідники вбачають значення „моменту Обама” в контексті створення передумов для зміни парадигми політики Заходу щодо мусульманського світу (с. 177-178).

Окремий підрозділ роботи присвячено „перезавантаженню” відносин Заходу з Росією з точки зору підходів нової адміністрації. Автори досить обережно дивляться на перспективи швидкого і суттєвого поліпшення стосунків, оскільки сумніваються у щирості та готовності Москви до таких кроків. Вони відкидають можливість обміну інтересів та безпеки нових незалежних держав на дружбу з Росією, вважаючи її „геополітично нерозважливою, морально негідною та політично самовбивчою” (с. 200).

Окрім пострадянського простору Євросоюз та Сполучені Штати, на думку дослідників, мають спільні інтереси у східноазійському регіоні і це, перш за все, стосується вирішення північнокорейської проблеми. Експерти не обмежуються зведенням її до ядерної тематики, а розглядають у широкому контексті можливих політичних змін на Корейському півострові. Так, у випадку загострення ситуації навколо КНДР, Європа зможе виконувати місію модератора. При цьому не виключається й залучення збройних сил країн-членів Євросоюзу для виконання миротворчих функцій. Африканський напрям двосторонніх відносин не такий важливий як інші, проте тут також існує основа для координованої діяльності щодо надання фінансової та інституційної допомоги країнам континенту.

У третьому розділі дослідження автори намагаються заглянути у майбутнє трансатлантичних відносин і спрогнозувати їхній подальший розвиток. Відзначається, що за період президентства Б.Обама відбулися позитивні зміни у стосунках США і Європи,

незважаючи на пережитки „ери Буша”. Для здійснення та закріплення якісних змін необхідно сформулювати та прийняти новий трансатлантичний порядок дня в якості концептуальної бази відносин. Також пропонується створити Трансатлантичну політичну раду під спільним керівництвом Держсекретаря США та Високого комісара ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики. Настійливого реформування вимагають й трансатлантичні інститути (НАТО) у контексті зміцнення спільної інституційної бази з Євросоюзом (с. 236). Це включає створення Європарламентом та американським Конгресом спільного парламентського комітету, а також проведення двічі на рік Саммітів США-ЄС.

Підсумовуючи, можна зазначити, що дослідження Інституту безпекових студій ЄС загалом справляє позитивне враження перш за все широким колом розглянутих проблем, а також наявністю практичних рекомендацій щодо вдосконалення інституційної бази трансатлантичних відносин. Водночас намагання якнайширше охопити весь масив двосторонньої проблематики часом призводить до поверховості аналізу. Деякі аспекти трансатлантичних відносин могли б отримати більшу увагу авторів. Зокрема, мова йде про позицію Євросоюзу щодо України та нових незалежних держав у контексті трансатлантичних відносин. Проте недоліки роботи носять переважно об’єктивний характер, оскільки за рік перебування Б.Обама в Білому Домі практично неможливо сформулювати чітку зовнішньополітичну стратегію загалом та у сфері стосунків з Європою зокрема. Це ж стосується й Європейського Союзу, що стоїть перед потребою глибокого інформування власних інститутів у відповідності до Лісабонського договору.

УДК: 327 (477)

© Володимир Фісанов
(м. Чернівці)

УКРАЇНА І СВІТ: ВИМІРИ ВЗАЄМОДІЇ

Макар Ю.І., Гдичинський Б.П., Макар В.Ю., Попик С.Д., Ротар Н.Ю. Україна в міжнародних організаціях: Навчальний посібник / За ред Ю.І.Макара. – Чернівці: Прут, 2008. – 880 с.

Здобувши у 1991 році суверенний статус, Україна обрала шлях демократії та утвердження європейських демократичних цінностей у всьому їх різноманітті. Аналізуючи особливості соціально-економічного розвитку провідних держав Європи і світу, характерні риси політичного процесу і зовнішньополітичні пріоритети, більшість дослідників доходять висновку, що з урахуванням інтеграційних та глобальних викликів сучасності нашої державі слід орієнтуватися на європейську цивілізаційну модель.

Важливими акторами, котрі сприяли і сприяють інтеграції України у світове співтовариство, а також стимулюватимуть набуття нею європейської ідентичності є впливові міжнародні організації, з якими наша країна після здобуття незалежності активно співпрацює у багатьох напрямках.

Саме сьогодні студентам-міжнародникам потрібне чітке розуміння того як функціонують провідні міжнародні організації, як змінилася їх роль після завершення холодної війни і які нові завдання на світовій арені вони мають виконувати на початку XXI століття – в умовах нових глобальних викликів.

На ці непрості питання сьогодення намагається відповісти колектив досвідчених авторів рецензованого навчального посібника “Україна в міжнародних організаціях”. Обґрунтовуючи власні підходи оцінки ролі і характеру провідних міжнародних організацій на сучасному етапі, автори виходять з того, що вони є похідним об’єктом міжнародних відносин. Адже вони “створюються державами і тому покликані забезпечувати виконання їхньої волі” (с. 4). Разом з тим підкреслено, що ці впливові актори спроможні